

ТЫЗЭКЬОТМЭ — ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ 100 МАКІ

Голос
адыга

1923-рэ ильесым
пъэтхапэм
къыщегъэжъагъеу
къыдекъы

№ 10 (22699)

2023-рэ ильес

ШЭМБЭТ

ЩЫЛЭ МАЗЭМ и 21-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИИЭП

6 +
тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихъытыу нэкубгъохэр

Адыгэ Республикаем и Правительствэ иғъэзет

ГъЭмафэм аухышт

Адыгэ Республикаем и Лышхъэу Къумпыл Мурат Тевцожь районым зэком, интернет-тучанэу «Озон» илогистиксэ гупчэрэ компание-дискаунтерэу «Чижик» зифиорэм игупчэрэ яшын тегъэпсыхъэгъэ инвестиционнэ проектхэр зерагъэцаклэрэм нэуасэ зифишыгъ.

Лъэпкъ проектхэр

Гъогухэм
зэхъокыныгъэхэр
афэхъугъэх

УФ-м и Президентту Владимир Путинир къэцакло зифэхъугъэ лъэпкъ проектхэм ашышу «Щынэгъончы ыкыи шэхъэшихъэм адиштэрэ гъогухэр» зифиорэм къызыдэлъытэгъю йофшэнзу Адыгейим щызешуа-хъэрэм яшуа-хъэкъэ мы лъэнкъомкэ щыфхэм ярэзныгъэ анахъыбуу къызыраотыкылыгуу, ашкээ пэрштныгъэр зыбытыгъэ шольтыришиым республикэр ашыщ хъугъэ.

Мы лъэпкъ проектым ишуа-хъэкъэ тигъогу системэ зэхъокыныгъэшүхэр зэрэфхъухэрэр нэрыльэгъу. 2022-рэ ильесэу Адыгейим къэралыгъо гъэпсихъэ зилэр ильеси 100 зыщихъугъэм анах мэхъянэ ин зилэ псэуальхэм ашыщыр, Мыекуапэ къэзүхъэрэ гъогоу километрэ 27-рэ хуурэр, тыхи ттүлгүйгъ, — къыритхагъ АР-м и Лышхъэу Къумпыл Мурат интернет нэкубгъохэм ашыщ.

Аш ипсалъэ къызэрэцхигъэштыгъэмкэ, «Щынэгъончы ыкыи шэхъэшихъэм адиштэрэ гъогухэр» зифиорэм лъэпкъ проектым къызэрэцхидэлъытэгъю икыгъэ ильесым Адыгейим щызешуа-хъэгъю йофшэнхэм пстэумкы сомэ миллиарди 5 апэхъягъ. Ашкээ республикэм иавтомобиль гъогоу лахь 49-рэ, ар километрэ 300 зэрэхъурэр, агъэцкэлжыгъ е икілеркүй ашыжыгъ, гъогурыкъоным лылъялхэнхэу камэрэ 18 агъеуцугъ.

Джащ ифдэу проектым къыдэлтытээх ахьцэмкэ хыльзээшце автомашинэшхэрэ къэзүшечьицт псэолытту шольтыр ыкыи муниципальн мэхъянэ зилэ гъогухэм гъэрекло ашагъяуцугъ. Автомобиль гъогухэр шэхъэшүхэм адиштэу къызэтэнхэмкэ зишуа-хъэ къэкштхэм ар ашыщ.

Тэххутэмийкэе районымкэ поселкэу Инэм икіэу къуаджэу Бжыхъэ-къоякъем клоэр гъогум фашыгъэ зэхэкылыэр лъэпкъ проектым ишуа-хъэкъэ аухи, икыгъэ ильесым атлупшыгъ, Мыекуапэ къэзүхъэрэ гъогум ияшнэрэ чэзыу, станицэу Черниговскэм икіэу Тыгъэмийп клоэр, аухыгъ.

Проектым къызыдэлъытээх ахьцэмкэ 2022-рэ ильесым рагъэжьагъ Мыекъопэ районым истаницэу Дахъом икіэу бгы тешью Лэгъо-Наңэ клоэр гъогури. Аш нэмийкэу лъэмдэжиц республикэм щыгъэцкэлжыгъ хъульэ.

АР-м и Лышхъэу илпрес-хултукы.

Юфтхабзэм хэлэжьагъэх Адыгэ Республикаем ифедеральн инспектор шхъа-лау Сергея Дрокинир, АР-м экономико хэхъоныгъэмрэ сатыумрэкэ иминистрэу Шэуджэн Заур, компанию «Ромекс» ипрезидентту Алексей Прокопенкэр, муниципальн образование ипащэ.

Квадрат метрэ мини 107,9-рэ зиннэгъэ псэуальхэр паркэу «Ромекс-Теучежский» зифиорэм щагъэпсы.

Шыгуу къэтэгъэкъыжы АР-м иминист-

рэхэм я Кабинетрэ пшъэдэкъыжьэу ыхынрэмкэ гүнэпкъэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Озон Адыгэя» зифиорэмрэ аш фэдэ гъэтэйльыпэ республикэм щышигъэнэм епхыгъэ зэзэгынгъэ гъэрекло зэрэзэдашыгъэр. Инвестиционнэ проектим ипхырыщиин сомэ миллиарди 6,1-м ехъу пэлхъяшт. Проектым ыпкъ къикыкъэлофшеплэ чылпэлкэ миттүм нэс щылэ хъушт.

Апэрэ чэзыум къыдыхэлтытэгъэу гъэ-

рекло сомэ миллиарди 4,6-рэ къызфа-гъэфедагъ. Мы ильесым ишышихъэу мазэ яланэрэ чэзыум фежъэнхэу ражхуухъэ. Компанием къэралыгъо іэлпээгъу зэрэрагтэгъотырэ программэм диштэу апэрэ чэзыумкэ инфраструктурэ псэуальхэм ягъэпсын мылькоу пэуагъэхъагъэм щыщэу сомэ миллион 283-рэ къафызэкагъэкложыгъ.

(Икіух я 2-рэ нэкуб. ит).

Гъэмафэм аухыщт

(Икэух).

Компаниеу «Ромекс» ищацэ кызыэрлиягъэмкіэ, непэ ехүлэй проектыр зэхагъэуцогъах, ар экспертизэ ашыгъ, апэрэ корпусымрэ инфраструктурэм илсэуальхэмрэ агъэпсыгъэх, гупчэм къеклонлэрэ гьогухэр ашыгъэх е агъэкъэжыгъэх.

Республикам и Лышхъэ кызыэрхигъэштыгъэмкіэ, мы илсэуальэр инвестиционнэ проектхэу Урысын экономикэ хэхъоныгъэмкіэ и Министерствэ инаушоокэ аухэссыгъэх ахагъэхьагъ.

— «Ромексыр» опытышхо зиэ, іспэлсэнэгъэшхо зыхэль

компаниехэм ашыц. Аш бэшлагъэ гъусэнэгъэ пытэ зыдитиэр. Республикаам социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ езыгъэшыщт инвестационнэ проект постэури Адыгэим ишыклагъ. Административнэ, инфраструктурнэ логыгъохэм язэштохынкэ тэри тигуусэгъухэм сидигъуи іспытэгъу тафхууным тыфхуазыр,

— ариуагъ Къумпыл Мурат

къэбар жъугъэм иамалхэм яофишшэхэм.

Паркэу «Ромекс-Теучежский»

зыфиорэм джыри зы инвестиционнэ проект щагъэцакіэ.

Фирмэу «Логистический центр Адыгэ З» зыфиоу компаниу «Ромекс» хахъэрэм дискаун-

терэу «Чижик» ипроект зэхээзыгъэуцощт гупчэм ишын фэжъагъ.

Гупчэр анахъэу зыфытэгъэ-псыхъэгъэштыр гъомылэпхъэ ыкыи мыйгъомылэпхъэ товархэр щыгыгъэхнэр ары. Пстэумкли илсэуальэм ишын сомэ миллиард 1,4-рэ пэхуухащ. 2022-рэ илъесым ыкэхэм къащегъэжъагъэу пхыращырэ проектым сомэ миллион 300-м ехъу хальхъэгъах. 2023-рэ илъесым имэкуугу гупчэр зэрэштиту атынэу рагхуухъэ.

Компаниеу «Ромекс» ищацэ республикам и Лышхъэ кыныфытагъ псэольбакіэр зэрагъэ-псыщт чэзыухэм афэгъэхьы-

гъэу. Джащ фэдэу Адыгэкалэ ичыгу Iаххэу дискаунтерэу «Чижик» игупчэ инфраструктурнэ илсэуальхэр зыгъэ-псыщтми тегущыгъэх.

Къумпыл Мурат АР-м экономикэ хэхъоныгъэмрэ саты-

умрэклэ и Министерствэ ищацэ пшъэриль фишыгъ компанию илсэу яофигоу къэуцуухэрэр зэклэ зэшшуухынхэу.

АР-м и Лышхъэ ипресс-къулыкъу
Сурэтхэр: А. Гусев.

Адыгэкалэ зыгъэпсэфыпІэ щагъэпсыщт

Ильэситу хуугъэ зэтэгэпсыхын юфшэнхэр Адыгэкалэ зыщыклохэрэр. Джырэ уахтэм мэз шьольыр дахэу ялэм зыгъэпсэфыпІэ чыпІэ щагъэпсынэу рагхуухъагъ.

Адыгэкалэ имэрие ипресс-къулыкъу кызыэртигъэмкіэ, зэгъэпшыгъэ къэлэ псуукиэ къэлэ цыклюхэм ашыгъэпсыгъэнэм фэгъэхыгъэ Урысые зэнэ-къокью реклокыгъэм хагъэлэжъэгъэ проектыр дэгүүкэ кызыэрхахыгъэм ишуагъэкіэ зыгъэпсэфыпІэр джы ашын альэкъыщт.

— Непэрэ уахтэм диштэрэ зэгъэпшыгъэ къэлэ псуукиэ гъэпсыгъэнэр мэхъанешхэ зэрэтире льэпкэ проектэу Адыгэкалэ щагъэцакіэрэмэ ашыц. Ятлонэрэ теклоныгъэу зэнэкъокум къыщахыгъэм ихъатыркіэ 2022-рэ илъесым шэжь комплексим дэжь зыгъэпсэфыпІэ чыпІэ щагъэпсыщтим епхыгъэ юфшэнхэр рагхэжъагъэх. Мылькоу аш теклодещтыр, іспэлгээнэм Фондым кытлупшигъэ ахьщэри зэрхэтэу, зэрхуурэр сомэ миллион 72-рэ,

— къыщауагъ Адыгэкалэ ипресс-къулыкъу.

ЗыгъэпсэфыпІэ чыпІэр парк шыпкэ хууным пае юфшэнышо зэрэшлагъэр джащ фэдэу къыхагъэштыгъ. Псырыкылалхэр, остыгъэхэр, видео тезыхыщт камерхэр зэтэрагъэпсыхыагъэх, аш ыпэкэ чыгум епхыгъэ тхыльхэр агъэхъязырыгъагъэх. Аш фэдэ юфшлакіэм шуагъэ къыхыгъ — мэз фондым щыц гектар 51-р муниципалитетим иеу хуужыгъэ. Аш фэшьхьафэу, «Къэлэ псуукиэ лэрэфэгъю гъэпсыгъэнэр» зыфиорэ программэм диштэрэ псуулэу Псэкъулэс общественэ чыпІэр щызтырагъэпсыхыщт. Кэлэцыклю гупчэр, льэс гьогухэр, узуулхэр щашыгъахх, урам остыгъэхэр агъэцугъэх, чыгэу щагъэтысхыагъэхими чыпІэр нахь къагъэдэхагъ.

Сурэтхэр: Адыгэкалэ иадминистраций.

ЗИЧЭЗЫУ ЗЭНЭКЬОКЬУ ЗЭХАЩЭ

Культурэ инициативэхэмкэ Президент фондым макъэ къегъэу культурэм, искуствэм, творчествэм япхыгээ проектхэм грант Іэпилэгэ зэрэфэхьүүтхэ ятлонэрэ зэнэкьюкъур 2023-рэ ильэсэм зэрэзхэашэрэмкэ. 2023-рэ ильэсэм мэзаем и 1-м кыышегъэжьагъэу гъэтхапэм и 20-м нэс культурэ инициативэхэмкэ Президент фондым исайт лэйу тхыльхэр рагъехъанхэ альэкъышт.

2023-рэ ильэсэмкэ ятлонэрэ грант зэнэкьюкоу ар щит. Пстэумкыи фондыр зэрэхъурэсомэ миллиарди 4. Сайтэй фондкультурных инициатив.рф зыфиорэм лэйу тхыльыр зэрэзхагъяуцощ шыкъер рагъотэн альэкъышт.

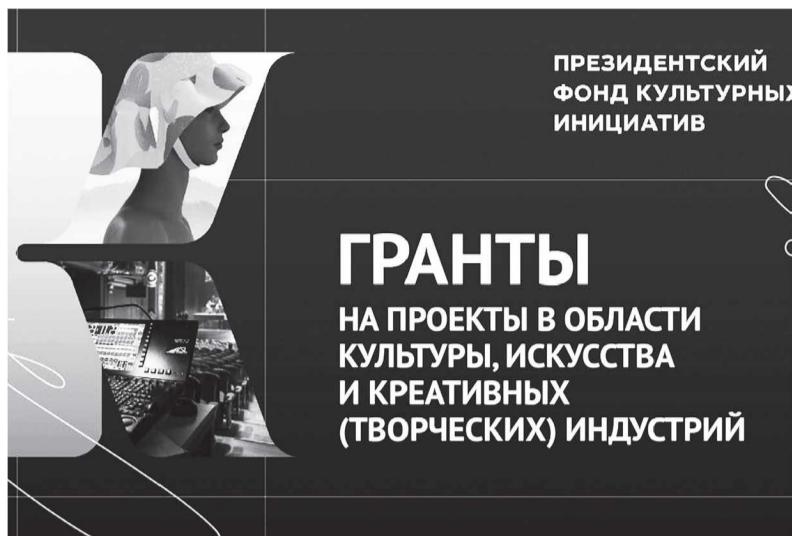
Зэнэкьюкуу лъэныкъуи 9-у засаутыгъэшт. «Нация созидателей», «Великое русское слово», «Я горжусь», «Место силы», «Культурный код», «Молодые лидеры», «История страны/Вехи», «Многонациональный

народ», «Мы вместе» зыфиорэ лъэныкъохэр аш къыхеубытэх. Аужирэ лъэныкъор зытегъэпсыхъагъэр Донбассре шольырыкъэхэмрэ культурэ тофхабзэхэр зыщызэрахъэхэрэм къахегъяубытэгъэнхэр ары.

Зэнэкьюкуум хэлэжъэнхэмкэ лэйу тхыльхэр къараахылэнхэ альэкъышт мыкъэралыгъо мысату организацихэм, сатыу организацихэм, муниципальнэ учрежденихэм (казеннэхэр ахэмгэхтэй), унэе предпринимательхэм. Социокультурнэ про-

ектым изэхегъяуционкэ методикэ 1-йэгъяухэр къагъэхъзырыгъэх, ашкы вебинархэри къызфагъэфедэхэм хүүт. Лъэу тхыльыр зэхагъяуционым ыпэккэ Фондым иго афельэгъу зэнэкьюкукъем ехылэгъэ Пложением нэуасэ зыфашины.

Урсыье Федерацием и Президентэу Владимир Путинным 2021-рэ ильэсэм мэльтифэгъум и 21-м иго зэрилэгъяуээ тетэу культурэ инициативэхэмкэ Президент фондым зэхашагь. Урсыье Федерацием и Прези-

дент 2021-рэ ильэсэм жъоныгъяакъем и 17-м ышыгъэ Указэу N 287-р зытэу «Культурэ инициативэхэмкэ Президент фондым зэрэзхэшэрэм ехылэгъэ» зыфиорэм диштэу аш иофшэн егъэлсы. Пстэум-кли зэнэкьюкуу 7-м якъяухэр Фондым зэфихысыжьагъэх. Сомэ миллиард 11-м еху зыосэ проект 4064-мэ адыргъяштагь. Хэгъэгум ичылэ пстэуми, шольырыкъэхэри ахэм зэрахэтхэу, проектхэр ашагъэцакъэх.

Джэпсалъ

Адыгэ Республиком инахыжхэм я Совет, Адыгэ Республиком иветранхэм я Совет, Адыгэ республике фондэу «Теклоныгъ» зыфиору Советскэ Союзым и Лыхыжъэу Андырхье Хүусен ыцлэкэ щытым иправление Адыгэим щылэсэхэрэм, советска цыф миллион пчагъэути Хэгъэгушхо ишхъяфитныгъэ зылэсэ фээзыгъэтийлыгъэхэм яшэжэ зыгъэлэгэлээрэ пстэуми закыфагъазэ 1941 — 1945-рэ ильэхэм щылэгъэ Хэгъэгу зэшохом Теклоныгъэр кызыыцайдэхтыгъэм ия 78-рэ ильэс, Сталинград заом ия 80-рэ ильэс, Адыгэим нэмыц фашист техаклохэр зырафыгъэхэм ия 80-рэ ильэс афэгъэхыгъэ мэфэкхэ щылэштхэм япхыгъэ шүшшэ тофхабзэхэм ялахъкъыхъанхэу. Хэгъэгу зэшохом хэ-

лэжъагъэхэм, ахэм яунагъохэм, шъузабэу къэнагъэхэм, тылым щулэжъагъэхэм а мылькумкэ адэлэпшэштых.

Ахъщэу къихэкъирэр заом хэлэжъагъэхэм, сэктатныгъэ хэзыхыгъэхэм, шъузабэу къэнагъэхэм, хэходагъэхэм яунагъохэм, шлэж мыжъобгъухэм, фэхыгъэхэм якъяхалхэхэм альтильгъэнхэм, ныбжыкъэхэр яхгэгъэ шу альгъоу, аш фэшьылгъэхэу плюгъэнхэм, Украинан Ѣыкъоре хэушхъяфыкъыгъэ дээ операции хэлажъэхэрэм 1-йэгъэу ятагъэнхэм апэулагъэхьашт.

Еджапхэхэм лыхыжъягъэхэм иурукхэр нахыпэм фэдэу ашызэхашхэзэ ашыным, цыфхэр ыкъи ныбжыкъэхэр патриотхэу плюгъэнхэм тэгъэпсихъэгъэ тхыльхэм якъидэгъэкин, юнармейскэ ыкъи ветеран движенихэм зягъэушьомбгүгъэнхэм япхыгъэ тофхабзэхэм а мылькум Ѣыщ апэулагъэхьашт.

Адыгэим игъэцэлкэо хабээ икъулы-

къхэм япэшэ пстэуми, предприятиихэм, учрежденихэм, организацихэм япашхэм, унэе предпринимательхэм, мылофым ыгъэгумэхэрэ пстэуми тяльэу шүшшэ тофхабзэхэм къихэлэжъэнхэу.

**Фондым иреквизитхэр
Адыгейский республиканский фонд поддержки ветеранов (пенсионеров)**

«Победа» им. Героя Советского Союза Х. Б. Андрухаева
ИНН/КПП 0105051524/010501001
Классификация: Филиал «Центральный» Банка ВТБ (ПАО) г. Москва
р/сч 40703810600230000327
Корсчет 30101810145250000411
БИК 044525411

Хэти ыгу пыкъыре ахъщэр Адыгэ Республике фондэу «Теклоныгъ» зыфиору Советскэ Союзым и Лыхыжъэу Андырхье Хүусен ыцлэкэ щытым икассэригъэхан ылъэкъышт. **Ар зыдэшыэр: къ. Мыекъуапэ, ур. Крестьянскэр, 236, а 1-рэ къат, оффисыр 104-рэ, тел. 8-8772-52-86-73.**

**АР-м инахыжхэм я Совет и Тхъаматэу Н. М. ГҮКІЭЛІ
АР-м иветранхэм я Совет и Тхъаматэу А. А. КҮУАДЖЭ
АРФ-у «Теклоныгъэм» ишацэ Ю. Д. НЭХАЙ**

Адыгэ Хасэм изэфэс зыфегъэхъазыры

Адыгэ Республикэм иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» и Хэсашхъэ хэтхэр Адыгэим ирайонхэм Адыгэ Хасэм иофшэн чанэу хэлажъэхэрэм щаокъэх.

Общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» ия XXII-рэ зэфэс агъекоцтхэр зэйукъэхэм щаадзых, Адыгэ Хасэм итхаматэу Лыхыщэкъо Рэмэзан Хэсашхъэм тоф зэришлэгъэм ехылэгъэ зэфэхъысыжъхэр ешых. Зылъысэнхэ фэе лъэныкъо шхъялхэ аш къыхигъэцгъэхэр адыгабзэм, лъэпкъ тарихъым, культурэм язэгъэшэн нахь лъэшэу түнэ лыфыгъэшнэ, Ѣекъы къэралхэм арийс тильэпкъэхъум, рееспубликом ильэпкъ-культурэ движенихэм ахэтхэм, идин тофшэхэм зэдэлжэхъыгъэ адыярээр гъэпти-тэгъэнхэ, Урысъемрэ Адыгэ-имрэ ащызэрахъэрэ тофхабзэхэм нахь чанэу ахэлэжъэгъэнхэр ариягъэ.

— Ныдэлъфыбзэр лъэпкъ пэлч ибаиньгъэ шхъялхэ щит. Общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» тапэкли ыкъуачэ зэрихыилэцтэр адыгабзэр рееспубликом иеджапхэхэм ашызэрагъэшлэхэмкэ ишыкълэгъэ амалхэр зехъэгъэнхэр ары. Мы лъэныкъомкэ шлэньгъэлэжъхэм, унагъохэм адэлжээшэн, яцыкългъум къышыублагъэш ныдэлъфыбзэм изэгъэшэн тэгъэгүүшүхъэгъэнхэ фае, — **къыуагъ Лыхыщэкъо Рэмэзан.**

Общественнэ движением итхаматэ рееспубликом ишацэхэм «тхъашуугъэпсэу» ариягъэлэхъяукоо пстэумкыи чанэу къазэрэлжъэхэрэм фэш. Адыгэ Республикэм лъэпкъ

тофхэмкэ, Ѣекъы бъэралхэм ашыпсаурэ тильэпкъэгъухэм адыярээ зэпхыныгъэхэмкэ ыкъи къебар жыгъэхэм иамалхэмкэ и Комитет итхаматэу Шхъялэхъяс Аскэр къызэрэхигъэшчигъэмкэ, непэ движением чанэу хэлажъэхэрэм адыгэ лъэпкъым икултурэ кызытэгъэнэжыгъэхэмкы, хэхъоньгъэ егъешыгъэнхэмкы бэ ашалэрэр. Ау ашемылтыгъэ, зэшхохыгъэн фэе тофигъу джыри къэнагъэр бэ. Пшэрыль шхъялэр адыгабзэмрэ культурэмрэ якъэхъумэн ари. Адыгабзэм изэгъэшэн нахь лъэшэу анае Адыгэим Ѣытырагъэт хъуягъэ, общественнэ движенихэм ахэтхэм мылофым акъуачэ зэрэрахъылээрэм зыкъегъэшылгъэжы.

Адыгэим ит мысатуу организацихэм сомэ миллион 30 афагъэхъышт

Президентске грантхэм я Фонд 2023-рэ ильэсэм тэлтыгъэу Адыгэ Республикэм социальнэ тофигъохэм афытегъэпсихъягъэу Ѣылажъэрэ мысатуу организацихэм апае сомэ миллион 15 кытлупшигъ.

Ар Адыгэим ибюджет къыхъагъэхэрэ сомэ миллион 15-м фэшхъяаф, зэкъэмкэ гранткээ атыштыр зэрэхъуяа сомэ миллион 30.

Организацихэм къагъэлэгъэ проектихэр зызэрагъэнэхъяукоо тэгъэхъяа агыцштих, **ахэм мыш фэдэ пшэ-рэйхъэр эшшуахын фае:**

— мэхъанэ зиэ социальнэ проектихэр шольырым хэхъоньгъэ вэзыгъэшытхэм ахэлжъэрэ мысатуу организацихэм ахэтхэм мылофым акъуачэ зэрэрахъылээрэм зыкъегъэшылгъэжы.

— мысатуу организацихэм тоф ащызышэхэрэм ямэхъанэ

зыкъегъэлэтигъэнхэр, тофшэлээ чылгылэхъэр гъээпсигъэнхэр;

— Адыгэ Республикэм шүшшэ тофхабзэхэр тапэкли Ѣызэрахъяа хэхъоньгъэ шытэхъяа амалыкъэхэр ягъэгъотыгъэнхэр.

АР-м социальнэ хэхъоньгъэмкэ ыкъи тофшэхэмкэ и Министерствэ къызэрэшчигъэмкэ, зэнэкьюкуум шапхъэу пыльхэр, аш хэлэжъэнхэм пае заявкэхэр зэрэтишт шыкъэхэр ежэ зэнэкьюкуум и положение къышчох. Аш президентске грантхэм я Фонд ишшоигъоньгъэхэр къышчэдэлтигъэнхэр, ушъэфыгъэ хэмийтэу гъээпсигъэ.

Лъэхъанымрэ Йошлагъэмрэ

Цыифхэр къыпфэрэзэнхэр пстэуми анахь лъапI

Ильэс 35-м ехъугь ыгүү, ыпсийтгээ, исэнххат хэшькы фырилэу, иштху аригтын оозэмы һэнатлэр ащ зигзэцаклэрээр. Йошлагъэмрэ, илэпэлэсэньгээкэ цыифхэм цыххэ къызфаригьешын ылъякыгь, зипэш купми егэлтаплэ.

— Лъыхъужынгъэ зесхъагъэу, амшлэрэр сшагъэу сыйкыхагъэцэгъэу слытэрэп, — **ело врач-терапевт**. — Къыххэсхыгъэ сэнххатым сыйгулэ сыйблагъэу, сыйфэшынкъэу джы къызнесыгъэс сирэлажэ. Сымаджэхэм сафэшагь, амал селэфэ джыри тапэкэ сишлагъэ къызэрэзгъэцэштүм сыйтлыгь.

— Ильэсилл фэдиз сыйнбэжьэу сянэ сымаджэ хъугъагъэ, — **къеуатэ Сусанэ**. — Ӣпылгъу псынкэм къеджэхи, фельдшерэр къэклагъэр сянэ къизэрэзгъэ, ишлагъэ къизэрэгъээр нэрытэгъу сферхуугь. Ащ дэжым сыйгулэгъэ нахь мышьеми, сиупсэ ар Ӣпылгъу зэрэфхуугъэр сиу гитъягъэ, амал селэфэ джыри тапэкэ сишлагъэ къызэрэзгъэцэштүм сыйтлыгь.

— Ильэсилл фэдиз сыйнбэжьэу сянэ сымаджэ хъугъагъэ, — **къеуатэ Сусанэ**. — Ӣпылгъу псынкэм къеджэхи, фельдшерэр къэклагъэр сянэ къизэрэзгъэ, ишлагъэ къизэрэгъээр нэрытэгъу сферхуугь. Ащ дэжым сыйгулэгъэ нахь мышьеми, сиупсэ ар Ӣпылгъу зэрэфхуугъэр сиу гитъягъэ, амал селэфэ джыри тапэкэ сишлагъэ къызэрэзгъэцэштүм сыйтлыгь.

Цыифын ипсауныгъэ нахь лъаплэ зэрэштимылэр зээкли тэшлэ. Ащ фэбанэрэр, къезуухумэрэр врачыр ары. Врач сэнххатыр анахь агъельтаплэхэрэм ыкли мэхъанэ зэрэтихэрэм ашыщ. Ӣпылгъу зищыгъэгъэ цыифхэм уишлагъэ ябгъэкын нууджэн закъокэ икъурэп, угуклэ а сэнххатыр къыххэпхыгъэу щытын фае. Ащ фэдэу зиошлэн гуфэбэнгъэгъэ физиолэгъэцаклэрэм Клубэ Сусанэ ашыщ.

Ар зинисэ лакъою Клубэхэр альяпсэклэ Очэпшье щытын, ау Адыгэкаалэ щэлсэух. Ежыр Тэххутэмькьюа Зауримхэм япхуу. Яти, яни медицинэм иофишлэхэу щимытыгъэхэм, врачхэр дежурствэм

УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнимкэ и Отличникуу, Адыгэкаалэ исымэджэш терапилемкэ иотделение ипащэу Клубэ Сусанэ Мосэ ыпхум «АР-м изаслуженнэ врач» зыфиорэ цэ лъаплэр кыфагэшьошагь.

мазэрэ къагъаклоштагъэх. Ащ къыххэкыкэ сымаджэхэр къильэнххэу хъугъэп. Джыри яоифшлэн къыззетуцорэп. Сусанэ зипэшэ отделением сидигуу цыифхэгъэ чэлэл, врачэу үтүр бэл. Зы мафэм ащ нэбгыре 30 фэдизмэ япсауныгъэ еуплэхуу. — Сыдэу хъугъэми, сишлагъэхэм зэрэхээгъэхэштүм сыйтлыгь. Джыри медицинэм сыйзэрэфэшагьэм хэмийхуагъэмэ, къышыклагъэу щытэп. Врач пэпчэ ильэситф къэс икъэрэлэу ёгъэдэжэнхэр зэрэрагъэлүрэм нэмыкэу, онлайн-вебинар гэшлэгъонххэу афызэхахшэхэрэм сигуулэп сядэлү, медицинэ литературам седжэ. Кэ горэ зээгъэшэнэу ренэу сиайф. Сытрапеут къодыг, кардиологиймкэ, функциональнэ диагностикэмкэ шэныгъэ тедэхэр зээгъэгъотыгъэх. Джаш фэдэу тисымэджэш гематолог ишиклагъэу хууи, адэбз узхэм зынчээзэхэрэ диспансерым сагъаклуу, мы лъэнэйкьоми сыйфрагъэджааг, — **хигъэунэфыкыгъ** Клубэ Сусанэ.

Шэныгъэ ыкли квалификации

Врачынкэ анахь шъхьаэр сымаджэр хъужыс-гъэу, къыфэрэззу сымаджэсэшм зычлэхъыжык-иофишлэнкэ пийрэрильэу илэр ыгъэцэлгээгъэу зэрхүрэр ыкли ащ гуахахо зэрэхигъуатэрэр ары.

ин зиэу, гутиныгъэ йошлэнным фызиолэу, зэхэшкло ыкли пэшэ дэгэйо ильэс зеклэлтийхэм тигуущиэгъу зыкыгъэлэгъуагь. Йошлэнныйр шу ылъягьоу, клюачэ къыритэу ыкли ар гүнэм нижээсуу зэрэштим, цыфыгъэ зэрэхэлым афэшлэгч пчагъэм сусанэ шхъэлэфэнсэгээ кыфашызэ кырэгэл. Ащ ишахватыр «УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнимкэ и Отличник» зыфиорэ цэ лъаплэр кыфаусыгь. Ащ нэмыкэу щытхуутхыль зэфэшхъафхэр кыфагъэшьошагъэх.

Джы бэмышлэу кыфагъэшшэгъэ щытхуулэм гупшысэуригъэшьошагъэхэм таклэупчагь.

— Улофшлэн гу къильятэнир, укъыхаццынир дээл, — **ело Сусанэ**. — «Сэ ащ лъешшэу сыйшгүшүүкыгь» сломэ, егэлэлиягъэ хүн, нахь сыйнбжыклоу къысатыгъэштээ нахь сыйгүшшоштагь. Сыда пломэ ащ фэдэ тын лъаплэхэм улофшлэн нахь дэгүү зэрэпшытгын, уалэ зэрэбгэхуутгын уфызэклагъаблэ, пшэдэкыжэу уйлэм нахь хагъахьо. Сэ ауцтэуми сферхэлэцкытгыр зэкэ сэшлэ. Джы сыйнбжь ельтигъэу чэш юофшлэнир тээклү щызгъэзэягь нахь мышьеми, сыйзэнбжыкэм зэпымыу дежурствэхэр схынчтагь. Сымэджэхэе хъыльхэхэр тээхэ зыхыкэ зыгъэпсэфигьо мафэхеми сыйкыдэхэй, юф сэшлэ. Сыд фэдэрэ лъэхъани сымаджэхэм фынчыткыгь афысийлэр, сиошлэн гуахахо зэрэхэзгъуатэрэр зэхъокыгъэ хурэл.

Врач-терапевтыр уз пстэуми язэаклоу щыт. Сусанэ зэрилтийтэрэмкэ, медицинэм исид фэдэрэ лъэнэйкьоки уз пэпчэ хэушхъафхыгъэу ыкли мэхъаншко илэу щыт, терапевтым пшээрэльэу илэр ар игъом

шыпкыагь эхэль. Цыфыр гумкыгъя хэфэ, гупшысэм зызэльшиштэхэ, къеузырэри ымышшэу мэсымаджэ. Тигуущиэгъу сымаджэхэм еплыкэ гээнэфагъэ афырил.

— Сымаджэр кэлэццэлкүм фэд, — **къеуатэ Сусанэ Мосэ ыпхум**. — Сабыим дэгэйо уфыщытгы ар зэхэшыкыгь, нахь зыкылфөшэц, ыгу кылфызэлүхэ. Джаш фэд сымаджэри, уишылпкыэу узэрэптыр, иуз ишлэхэн фэшл бэклэ узэрэупчырэр, унаэ зэрэтетыр, уишуагь эбгээкынэу узэрэфагъэр кызыгурлыкэ, шхъэихыгъэу зэкэ къылфеуатэ. Шылпкыэ, сымаджэхэм къахэхэхээ зэлэуцужж горэхэр къэзэхэхэрэри. Ахэм гүшүэ гэнэфагъэр къафесэгъотыр, зылпкыт зэфынчыткыхэрэри. Сымаджэхэм фынчыткыгь афысийлэр, сиошлэн гуахахо зэрэхэзгъуатэрэр зэхъокыгъэ хурэл.

Тигуущиэгъу къызэрэхигъэштагь, врачынкэ анахь шъхьаэр сымаджэр хъужыс-гъэу, къыфэрэззу сымаджэсэшм зычлэхъыжык-иофишлэнкэ пийрэрильэу илэр ыгъэцэлгээгъэу зэрхүрэр ыкли ащ гуахахо зэрэхигъуатэрэр ары.

Клубэ Сусанэ юофшлэнным даклоу унэгэто дахи ѿшлагь. Ишхъэгъусээр ежыррэ пшээштигь, Зухарэр Светэрэ, зэдаплүгэх, ау нэбгыртлум язи янэ игъогу къыхахыгъэ.

— Нахыжьэу Зухар врач сэнххатым егүүцгыгъэу фэлдэххэзэхэз, чэххагьур къэсигъяхэу чэгъожьи, журналист сэнххатыр къыхахыгь. Ащ Тэххутэмькьюе муниципальнэ телевидением юф щешлэ. Светэ нахь ныбжь илэ зэхъум медицинэм фае хъугъэ шхъааем джызи ащ хэвшхъафхытгэ, ашэлжээгъэ зэригъэгъотыгъэу бухгалтерэу юф ешлэ, щхыпцызэ къылгыгъ Сусанэ.

Ипсауныгыи, ильэки къащымыкэу, сымаджэхэм ишлагъэ аригъякэу джыри ильэс пчагъэрэ юф ѿшлэнэу тигуущиэгъу тифэлтэй.

Ішъынэ Сусан. Сурэтыр Пхъечыяшэ Суандэтирихыгъ.

РСФСР-м изаслуженнэ ыкИ инароднэ артисткэу Сэмэгу Гошнагъо къызыхъугъэр ильэс 95-рэ мэхъу

Сценэр, орэдьир ищыI Эныгъэ дэхагъ

Ордым фэкIорэ лъагъор

Сэмэгу Гошнагъо Тэхъутэмыхъою ит куаджэу Псэйтыку щылэ мазэм и 30-м, 1928-рэ ильэсүм къызыхъугъ. Къоджэ еджапIем ылж Мьеюкъопэ къелэгъэдже институтын чэхъагъ, къизеухъим, Адыгэ научнэ-исследовательске институтын иофшэн щыргъэжъагъ, ильэрэ щылэжъагъ, ащ фэдиэрэ Адыгэ тхиль тедзапIеми художественэ лите-ратурэмкэ иредакторэу щытыгъ.

Гошнагъо адыгэ бын-унэгъо лъажъагъ. Ятэ адвокатыгъ, янэ бысымго-щагъ. Сабынгъу зэдапIугъ: къелишыре пхьуи б-рэ. Гошнагъо ильэс 25-рэ ыныб-жыгъ Ленинград консерваторием къи-къыхъи, Адыгэ им щыц ныбжъыкIэхъэу музыкэм фырагъэджехъэр къыхахынхэу лыкъохъэр къызэхъохъ. Купым хэтхэм ядэху же зэхъум, псынкIеу Гошнагъо гу лъатагъ. Адыгэ орэдьижъхъэр ащ къизери-юрэр консерваториорим ипрофессорэр В. Чарушниковым ыгу рихыгъ ыкни Н. А. Римский-Корсаковым ыцэ зыхъирэ Ленинградскэ консерваториорим къоцхэм ахитхагъ. Гошнагъо еджепIешхом дэгъу дэдэу, Сталинскэ премиер къиратеу щеджагъ. Студентзэ, мэкъэмэ усыннымкэ зиушетынр ригъажъи, гъэхъагъэхъэр ышыгъягъ. Ащ ишыхъатых илирическэ орэд зэфэшхъафхъэр. Жэнэ Къырымы-зе иусэу «Хэбзэ дахэу тэ тилэр джащ фэд» зыфиорэм орэдьишъор фыхэзыхъ-гъэр, музыкэмкэ иавторыр Сэмэгу Гошнагъу.

1959-рэ ильэсүм Ленинград къера-лыгъо консерваториор къиухи, хэкум къыгъэжъягъ. Сэмэгум егугъою концерт иофшэншихъор егъэцакIе, ащ горэу мат-хэ, мусээ. Адыгэ ныбжъыкIе купэу хэкум рагъекъыхъи Ленинград еджакло музы-кэмкэ агъекогъагъэхъем лъэныкуубакIе, дэгъугъе шалхъэмкэ, Гошнагъо къах-щыгъягъ. «Гупшыс» зыфиорэ орэдьир,

Зыфэдэ щымыIэ мэкъэ къэбзэ дахэ илагъ, усэклиуагъ ыкИ композиторыгъ. Сэмэгу Гошнагъо адыгэхэмкэ апэрэу «Урысыем инароднэ артистк» зыфиорэ цээр кыфагъэшъошагъ. Ащ ирепертуар дышьэ пхьонтэ ушьэгъягъ: хэгъэгу классикэм щыщхэр ыкИ Iэкыб къэралхэм ащаусыгъэ произведение шъэ пчагъэхъэр, адыгэ лъэпкь орэдьижъхъэр, романсхъэр, опернэ арие дэгъубэ хэтыгъ. Ащ итворчествэ игупсэ Адыгэим имызакъоу, тихэгъэгушко ичыпIэ зэфэшхъафхъеми анэсигъ.

 Артисткэ цэрыIом ымэкъэ дышьэ ашыIугъ Москва ыкИ Закавказьем, Гу-рыт Азием, Поволжьем, Украина ыкИ Темыр Кавказым. Адыгэ музы-кальнэ искуствэр ащ изэчий инкIэ ыушъагъ ыкИ ыIэтыгъ. Гошнагъо адыгэ лъэпкь орэдхэр зэхэфыгъэнхэм, зэгъ-шIэгъэнхэм зэряфэшъуашу дэлэжъагъ.

нэмыхъэри ыусыгъэх, кантатэхъэр ыкИ вокальнэ поэмехэр илэх.

Орэдкъёоным, орэдьишъохъэр къыхихъэм имызакъоу, мэусэ ыкИ ишыпкъеу адыгэ музыкальнэ фольклорым научнэу тоф дишэ мэхъу. Зэптуу имыIеу мэкъэ-зещакIем ыкИ орэд къеокIэ шэпхъэ гъэнэфагъэхъэм защеушэты. Тхильэу «Народное песнетворчество адыгов» ытхигъ. Орэдхэр зидэтхэ тхиль зэфэшъхъафхъэр — «Гупшыс», «Гъатхэм ымакъ», «Угу сызэрильыр», «Мы чыгур сэ шу сэльэгъу», нэмыхъэри къыдигъэ-къыгъягъ. Андэхьэе Хъусен иусэхэм арьиль орэд циклеу «Орэд къесоцт» ыкИ къелэцыкIу орэд 20 фэдиз, Есениным иусэхэм атэхыгъэу «Русь» зыфиорэр ыгъэхъазыгъягъ. Бзыльфыгъэ артисткэм идунэе ин гъешэгъон зэрэштэу орэдым къыцежкъэштэгъ, орэдым — музыкэм фэклюжыгъягъ.

Мэкъэ дышьэр ыкИ Iэпэсагъэр

Сэмэгу Гошнагъо ымэкъэ дышьэ ялые псынекIечь къаргъоу зиубгъущтагъ, ащ имафи ичэши сценэм яхыгъягъ. Апэрэ лъэбэхъор сценэм зытыридзэрэм, къиорэ орэдьир бъэгум бзыю къикIу, цыфхэм зэральгъээсштэгъим Гошнагъо лъэшэу мэхъанэ ритыгъягъ, зышхъамысжъеу артистизмэгъэ лъагэм такъикь пэпчэ зыфигъасштагъ. Къиорэ орэд пэпчэ ыкупкI къылпильгъээсэн амалыр сидигуи IэкIэлтигъ.

ыгу тешыкъыгъяу, къедэура цыфхэм ахитгүцжъынамыкIэ къогъан имыIеу, ишыпкъеу зидэлжъэжъытгыгъ, дунаим цэрыо щыхъугъе орэдьохэм акырыглтытгыгъ.

Сценэм Гошнагъо къызы-техъэкIэ, Мазэр, Тыгъэр, Гуа-щэр къыкъохъягъэм фэдэу, Iэгу тэо мэкъэшхом зэу зыкилэ-тштагъ, джарэу ильэпкь ар икIесагъ. Зышхъасыжъыгъэп, орэдым фыщылагъ. Тепльэ гъэчыгъягъ илагъ: нэпкь-пэпкь зэкружъяу, шыхъацыр Iэтыгъэ зэкшыхъягъяу, щыгын-шыва-шэр пкъым къекло, къылорэ орэд пэпчэ лыкIэ-шыкIэ гъэнэ-фагъэр дыриэхъэу. 1967-рэ ильэсүм орэдьиом щытхуцIэ льапIеу «Заслуженная артистка РСФСР» зыфиорэр ыкИ орденэу «Знак Почета» къы-фагъэшьошагъягъ. «Народная артистка РСФСР» зыфиорэр цээр 1982-рэ ильэсүм къыфа-усыгъ, орденэу «Дружба на-родов» 1987-м къиратыгъ.

Орэдьир къыло къодьеу щымытэу, ифэшьош лъэгапIэм зэрэтигъэуцо-штагъ, лъэшэу фытегъэпсихъэгъягъ. Гошнагъо лъэпкь музыкальнэ искуствэм игээпсэн-эзэгэхъэуцон шолофэу музы-канхъэр, музучилиши икIэлэгъаджэхъэр къыхихъэлажъэштагъягъ, шлоу ашлагъэр ыкИ щыгыпшэштагъягъ. Михаил Арзумановыр адыгэ орэдьижъхъэр зэрэхъягъ-хэр икъоу зэхифиныхъэмкэ къызэрэдэла-гъэр ыкИ ежэ иорэдиту зэрэфигъэ-къэрэгълагъэр лъэшэу Гошнагъо игопагъ. Ежыри Арзумановым пшашьэ къы-зыфхъум, сабыим орэд фиусыгъягъ. Сэмэгу Гошнагъо къэлэтиенэу щымытэу исэнэхъат лъэшэу ильэпIагъ, гъэпсэф имыIеу ащ дэлажъэштагъ. Илэпэсэнгъэхъ хигъахъоу, иконцерт зыфигъэхъазыры зыхъукIэ, мычыгуу, мышхэу чэц-зымафэ рихын ылъэкъытгыгъ. Сценэм щигъэкоцт та��икь пэпчэ, орэд пэпчэ ыкыдушигъ, ежэ ышыхъэкIэ игъэпсикIэштагъ ыгъэнэ-фштагъ. Ипрограммэхъэр гъэшэгъоныгъэхъ, ушьэгъягъягъ, узфакъудьеу сидымкIи зэкIаупкIэхъэ-зэкIаупкIэ щытгъягъ. Къиорэ орэд пэпчэ ыкупкI къылпильгъээсэн амалыр сидигуи IэкIэлтигъ.

Урыс классическэ музыкэм ильэпс-хэшэу М. Глинка ытуагъ артистикмкэ анахъ мэхъанэ зиэр макъэм изытт

арэу. Гошнагъо ымэкъэ гохь къэбзэ дэдэ цыфхэм лъэшэу якIесагъ. Макъэм иза-кьюп, ар композиторыгъ, усэклиуагъэ, этнографыгъ. ышыхъэки ыпсэки дэхагъэ, ильэпкъкIэ, цыфхэмкэ зээхуигъэ хъалэ-лыгъ.

Артисткэ цэрыIом ымэкъэ дышьэ ашыIугъ Москва ыкИ Закавказьем, Гу-рыт Азием, Поволжьем, Украина ыкИ Темыр Кавказым. Адыгэ музыкальнэ искуствэр ащ изэчий инкIэ ыушъагъ ыкИ ыIэтыгъ. Гошнагъо адыгэ лъэпкь орэдхэр зэхэ-фыгъэнхэм, зэгъэшэгъэнхэм зэрэфэшьуашу дэлэжъагъ. Тбилиси дэт къэралыгъо консерваториориаспирантурэ щеджээ, иофшыагъеу «Особенности старинного адыгского песенного творчества» зы-фиорэр къыдигъэхъягъ. Иорэдхэр непи тиарист ныбжъыкIэхэм ягуалэу къаюх, музыкальнэ тофхъэбзэ зэфэшхъафхэм ахэр ашэлхүү. Орэдым, музыкэм ядунэе нэф хэтэу щылагъ Сэмэгу Гошнагъо, лъэпкь шлэжими ащ ыцэ ренэу хэтэшт. Щылагъ орэдьир, гупшысэр игусэхъу, ащкэ насыныштагъ. Гошнагъо Ѣ-Щэ-банэрэ ахыу закъоу Ирэ янэ-ятэхэм яльгъо рыхуагъ, унэгъо дахэ иI, музы-кэ дунаим хэт.

**МАМЫРЫКЬЮ
Нуриет.**

Хабзэм ыкIи лъапсэм яухъумакIох

Шыачэ ыкIи Тюпсэ районым ахэхьэрэ адыгэ куаджэхэм лэшэгъубэм адыгэ лъепкь культурэм чыпIэ шъхьаIэ щызыубытыштыгъэ жыгъом «иобщественнэ институт» закыщеэтыжы.

Непэ нахыжхэм ящыIеныгъэ опытре шэн-хабзэхэм зэрэфшыпкъехэмэр ягъо дэдэу ѿшы, арышь, тыдэки ар щагэ-лъапIэ.

Зынбжь хэкютэгъэ хъуль-фыгъэ нэбгырипшI пчагъеу хъурышьо пэлошхохэр зышхъе тесхэр зыпльэгъукIэ, чыжьеу IукIыгъэ уаххтэм уххягъэм фэд. Гушуагъор блэкIыгъэр зэрэмыхкодыгъэр ары. ИжыкIе арэущтэу щытыгъ ыкIи сид фэдиз зэхъокыныгъэ щыIеныгъэм хэхъухагъами, ар кызэтенагь. Лъэхъан зэфшхъафхэм Хасэу нахыжхэм зыхлажьэштыгъехэм аштырахыгъэгъэ сурэтхэм ар арюольгъо. Гумэ-кыгъо инхэр кызыщаётштыгъэхэ зэхахъехэм нахыжхэу, щыIеныгъэ опыт зилэу, акылы-

гъэ зыхэлхэр ары щызэхегу-щыIенхэу фитынгъэ зиэштыгъехэр. Ахэм ягушыI осэ ин ратытшыгъ, унашью аштырэр шлокI имыIеу гэцэкIгъэн фаштшыгъ. А купым узэрэштыгъ итамыгъэу щытыгъ хъурышьо палор.

Нахыжхэм я Советэу нахыпкI щыIенхэу гэхэр Шыачэ ыкIи Тюпсэ районым япсэ-уплэхэм алеу ашызэхашжэхэу зырагъэжэгъагъэр блэкIыгъэ лэшэгъум ия 90-рэ ильэхэм якIихъагъухэм хы Шуцэ Iушьо шапсыгъехэм Адыгэ Хасэ ялэ зэхъур ары. Лъэхъаным дырагъаштэкI арыгъэп. Советскэ Союзыр зыышэхэзэйжыгъэ лъэхъанэу, шэн-хабзэу, зекIуакIэ щыIенхэу кодыжынхэу зыжжэгъем нахыжхэм я Со-

вет имэхъанэ къэлэгъогъагь.

Лытэнгъэшко зыфашыре нахыжхэу зиуагъэ темыкI-гэхэм хы Шуцэ Iушьо шапсыгъэхэр кызэтиенхэмкI ѢкIи уаххтэм зэхъокыныгъэшхуу кыздихыгъэхэм ахэмыхкодэнхэмкI яштогъешко къэкIуагь. Акылыгъэу, щыIеныгъэ шэнэгъэу ялэ имызакъо, общественнэ юфэу ашлэрэми ишшуагъэ къэкIуагь. Ахэр куаджэхэм ящыIакIе хэлажьэштыгъэх, ныбжыкIэхэм япун-лэжын ялахь халхъяштыгъ, юфыгъо зэфшхъафхэмкI, лъепкь зэфыштыгъэхэм анэсийжь, ягушыI анахь шъхьаIэ хъугъагь.

Нахыжхэм ячаныгъэ ятю-нэрэу кызыльэгъуагъэр Шыачэ Олимпиадэр зыщэкор ары.

Лъепкыым зиушьомбгуунымкI ахэм мэхъанэшхуу ялэр джыри зэ къэзыушыхьатыгъэ хъугъэ-шээье инэу тарихым кыхэнэжьигъ хы Шуцэ Iушьом шыпсэурэ адыгэхэм язэфсэу 2015-рэ ильэсэм, жыоныгъуакIем и 25-м поселкэу Псышую-пэ ѢкIуагъэр.

— Аш фэдэу мэхъэнэ ин зиэ форумышхор ошлэ-дэмьишI юфкIе зэхэтшэгъагъэп, ильэсбэрэ ылуж титигъ, — кылуагь зэфэсүм изэхшаклоу, Адыгэ Хасэм итхъаматэу KlakIухуу Мэджыдэ. — Зыпарэми ѢкIуагь Урысъем изаслуженне кэлэгъаджэу, поселкэу Псышую-пэ ѢкIуагъэр.

— Аш игугь ошы къодыкIе икүштэп, ёбгэжьэн, упытлын фае. ГухэкIими, охътабэ блет-тупшыгъ. О пшхъэ кызыщеб-тэжьэн фаери.

НЫБЭ Анзор.

ЗэIукIэгъу-зэхэгущыIэгъу

«Сакъыныгъэр лые хъурэп»

Джары цэу илагъэр ашьэрэ классхэм якIэлэеджакохэм апае щылэ мазэм и 17-м Гавердовскэ чыпIэ тхыльеджапIэу N 10-м ѢкIуагъэхэм ахэм.

«Осторожность не бывает лишней» зыфиорэ сыхъятуу программэу «Толерантность – жить в мире с собой и с другими» зыцIэм кылкырыкIуу гээпсигъагъэ. Йофтхъабзэм иегъэжь-гъу еджаклохэм къафалотагь терроризмэ къикIырэр, имэхъанэ, ар зэрэзтирафырэр, гухэль мэхъаджэу зэрийэрэр.

Терроризмэ икъехъукIе арагъэшагъ. Агу къагъэкIыжыгъ террористическэ мыхъо-мышIагъэу мы аужырэ ильэхэм чыпIэ зэфшхъафхэм ашызэрхагъэхэм ашыщхэр.

Йофтхъабзэм хэлэжьагь тхыльеджапIэм иволовнтерэу Константин Бутчен-кэр. Ар зэхэугуфыгъагъэу мы гээшэгъонэу къэгущыIагъ. Кэлэеджаклохэм адэгущыIээ, амшIэррабэмэ гу альяригъетагь, аш фэдэ чыпIэ кын узи-

фэкIе зызэрбгэпсийт, узэгүцэфэрэ пкыгъо чIэдэзгъэхэр къапштэхэ зэрэмыхъущт, ау полицием макъе ёбгэун зэрэфаер, шэсэу уаубытыгъэмэ узэрэзеклон фаер къафыриотыгъигъ. Зэу-кIэгъу сыхъатым хэлажьэхэрэм мыш фэдэ тхъамыкIэгъо хъугъэ-шIагъэхэм ахэкIодагъэхэр агу къагъэкIыжыгъэх, зы таикIирэ афэшшигъуагъэх.

НыбжыкIуу йофтхъабзэм ѢкIуагъэхэм джыре лъэхъаныр пчагъэу зэрээхэллир, бэ пшэн зэрэфаер ѢкIи сид фэдэрэ къинигъуу хэкIыпIэ зерилэр арагъэшагъ, яшIеныгъэхэм ахагъэхъуагь.

Гавердовскэ тхыльеджапIэм иофышI чанхэу М. Алексеевамрэ М. Ирчиевамрэ ѢкIеныгъэм дырагъаштэу, юфыгъшэн сидигъуу мэхъанэ илэу зэрээхэшэрэм уегъэрээ.

УПСАУНЭУ УФАЕМЭ

ПКЬЫРИ, ТХЬАПЭРИ, КЬЫПЫКІЭРЭРИ ІЭЗЭГЬУХ

Аш фэдиз шуагъэ и народнэ медицинэм ыгъэфедэрэ къэкыре уцхэм, мэркю льэпкъхэм ашыщэу непэ зигугуу къэтшыщтым. Ар голубикэр ары.

Шылпкъе, ар тишьольыр жуу гъэу къышыкырэп. Арын фае къызыхэкырэри аш адигабзакэ ыцэ тымыгъотыныри, Къэбэртэе-Бэлькъарым къышыдэкыгъэ гүшүйалья «Адыгэ къэкыргъацлэхэр» зыфиоу Хыакунэ Барэсбый зэхигъэуцуагъэм аш ыцэ зэрэдэтир «шыгыулдыкъашхуэ».

Аужырэ льэхъанхэм тишьольыри ар нахь щызэллашэ хуугъэ, хъызметшаплехэм ашыжхэри аш икъэзэкын ыуух ихъагъех, унагъохеми агъетэхъисхэу аублагь. Аш илешугъэ, шуагъэу илэхэм уасе афашы.

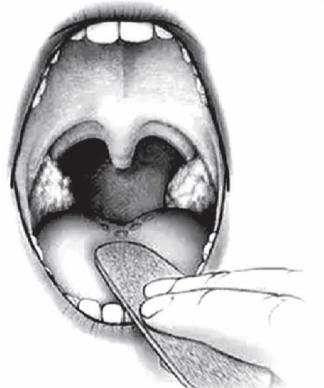
Голубикэу куандэм къызычыгъаким цэлээр егъэпти, цэл-етэнэм щеухумэ, гъомылапхъэр нэгъум «ыгъэжъожыным-кэ» ишугаагъэ къекло, нэгъууз зэфшэхъафхэмкэ лээзэгью щыт.

Специалистхэм къызэрхагъэшырэмкэ, голубикэм лынтифэхэр зэхечих, склерозым ущеухумэ, адэбз узым пеуцужы, радиацием зэрар зэрихгъэхэм агъэфедэм дэгүү. Мыш бэу хэль витаминэу K1-р, аш лыр къэбзэнэмкэ, лужьюу пцлагэ мыхуунэмкэ ишугаагъэ къекло. Анахь шхьалэу шуагъэу илэхэм къахагъэшырэл лээзгүү уцэу цыфыр зэшшуагъэр къемыкүгъэу, алпергие аш фырилэу къычэкыгъэмэ, голубикэм ар зэрэтирихырэр ары.

✓ Шуффасакь, щынагъю! Голубикэр бэу зытихыкэ, ештуагъэм фэдэ ушишын ылъэклишт: угу къэмаки, укугъэжесу, пигхээ узэу.

Иэзэкэ амалэу илэхэр

Чыихъыр (ангинэр)

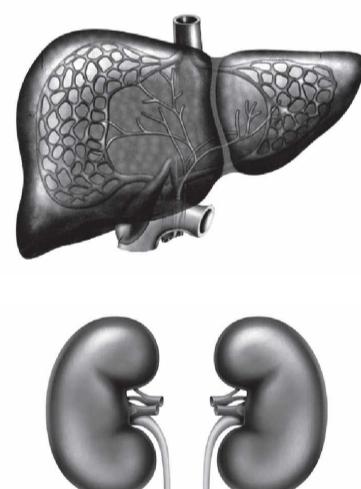

Голубикэ грамми 100-м псы литрэнкъю къепкъеныш, къэбгъэжьошт псым ызынныкъю фэдиз ежукыфэ. Ар зэтебгъэчыжыныш, чыим ибгъэчыхъээш пшыщт.

Шъокоузыр (анемиер)

Голубикэм къыкіефыгъэ псы стечан в стечанныкъю шью джэмышхышхээ хэплхъаныш, ушхэнкэ сыхватныкъю илэу ушьошт.

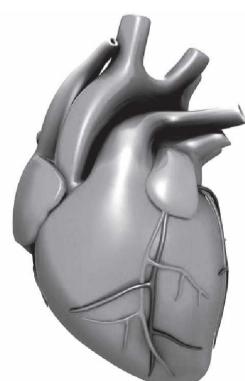
Штур, жъэжъыехэр мэузхэмэ

Голубикэм къыкіефыгъэкэ псы стечанныкъю мафэм щэгъогъо ѿшьошт.

Гум уегъэгумэ-кыым

Мыш икъутэмэ ныбжыкъехэр ыкылтихэхэр зыхэжъукыгъэ псыр бгъэхъазырышт мырэущтэу: ахэр эзхэльхэу зы джэмышхышхээм изым псыжюу стечан къепкъеныш, мешо маклэм та��ики 10-м къышы-

блъэжъошт. Зыучыыырэм ыуух зэтебгъэчыжыныш, джэмышхым изэу ѹгъогого мафэ къес ушьошт.

Щэхэпс щэрэбым плъыр-стыр уз илэмэ (воспаление мочевого пузыря)

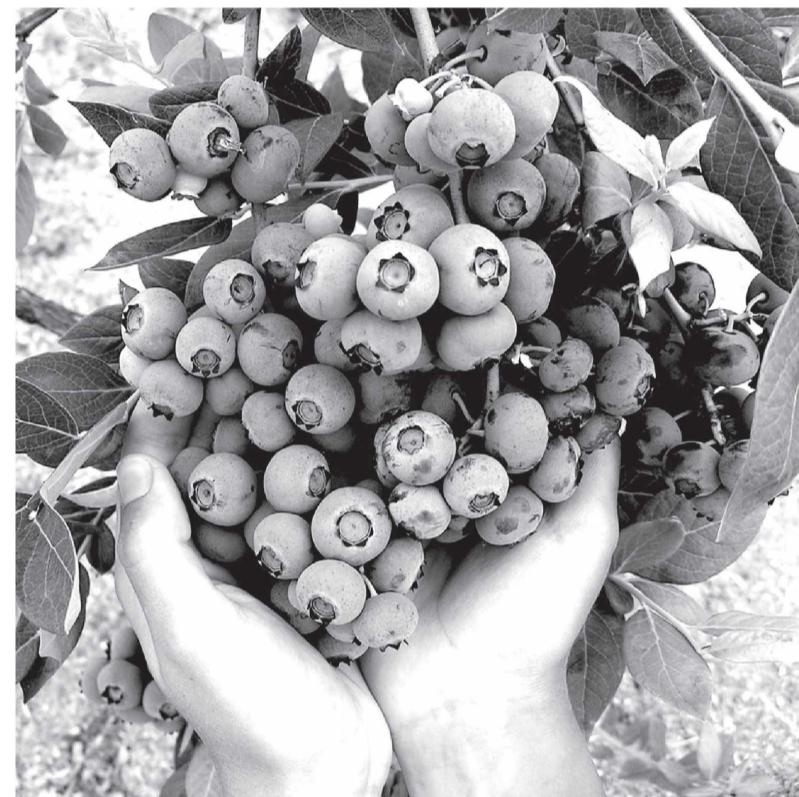
Голубикэ гъэгъуугъэр ары аш ѿзэгъэнэм пае агъэфедэрэр. Шайджэмышхышхэйтум (е джаш фэдизэу тхээп гъэгъуугъэм) псы чыылэу литрэ къепкъеныш, сыхаты 10 — 12-м ѿшьгъэштышт. Зэтебгъэчыжыныш, тэлкү къэбгъэфэбжы—зэ, чашкэм изэу мафэм зэ ушьошт.

Шъушлэмэ, къышуушхъэ-пэжышт

Щыэнгъээм ихюор мафэ къес хэт цыифхэр, сыхатым «дачээхэрэр», уз гъэтылтигъэ зилэхэр бэрэ егъэгумэкын шхьэзум. Арэущтэу зыхъурэм псынкүэу лээзгүү уцхэм тальялабэ, узыр нахь шхэхэу хэдгэжъукынным фэши. Непэ шъуащыдгъэгъуазз тшонгүү таблеткэ къыхэмийхэу шхьэзум эзэрхэгбэжъукын пльэ-кышт амалэе народнэ медицинэм къылохэрэм ашыжхэм.

✓ Стечаным из псы стыр уешиноши, иэужым шхьэпхэтыкур ыкылтихэхэрээ зэдийн псы чыылэки, гъэуцын гъэуцын газ зыхэт псы стечан уешиюмэ дэгъюу лацхэм ашыжхэм къяло.

✓ Шхьэкэлээныкъю узум (мигрен) бэрэ ыгъэгумэкынхэрэм народнэ медицинэм ижье афельэгъу мафэ къес, пчэдэжжышихэм

псы стырим пльакъохэр хэбгъэуцохээ зытю-зыщэ пшылымэ ишшуагъэ къяло.

✓ Шхьээр узынир къызэрэригъажсэу мыл зы-клоцылъхэдэн шхьээм теплхъаныши, та-кыкъ 20 — 30-м төбгъэлтишт. Компресс чыылээм узыр псынкүэу хегъэжъукы.

✓ Мыльэши дэдэу, ау шхьээр тэлкүдү къыхэузыкүэу зыригъажсэкэ газ зыхэт псы стечан уешиюмэ дэгъюу лацхэм ашыжхэм къяло.

✓ Шхьэкэлээныкъю узум (мигрен) бэрэ ыгъэгумэкынхэрэм народнэ медицинэм ижье афельэгъу мафэ къес, пчэдэжжышихэм

ытэкэ, псы чыылэ стечан рашишүү ашиг нэу.

✓ Тхылъын Иэпльэ-кыл мыл та��ыр кло-цилищханыши, дэб-жээжээ-жээнкъэхэт чыилээм теплхъаныши, иэгъэуплээгъу (секундэ) 20-рэ төбгъэлтишт. А чыилээр зэрэдэигъэр къызэрэшилэу тепхыжын фае. Нэүжым а чыилээ дэдэм псы стыр-кэ гъэуцын гъэу шхэдэн е бэшиэрэбэу псы стыр зэрэтир Гэпльэкыл клоцылтихъагъэу теплхъацт, зы та-кыкъэр ар төбгъэлтишт. Узыр хэмийнжүүкыгъэмэ, джыри зэ-тио пшылымэ хуущт (гъого-гүү 3-м емыгъэхьюу).

Нарэхэр

Боксерэу чэшчирэ мычыиешьурэр врачым дэжж куяагъэ лэоплыгъэр кыфэххууным щигүгъэу. Докторым кырело:

— Узыгъольыжыкыэ, угукэ къэлльтээ шы: зы, тлу, щы... ухэччьефэ.

— Хыау, ар сэц паеп, бгъум нэс къязалытэкэ, лъэтемитэу сыйкызыщэлэты сэ.

